

νων δύο ἢ περισσοτέρων. Τὸ ὅτι ὁ ποῦς σύγκειται ἐκ πολλῶν μερῶν μαρτυρεῖ ὁ Ἀριστοξένος λέγων. «Ὅτι μὲν οὖν ἐξ ἑνὸς χρόνου ποῦς οὐκ ἂν » εἶη, φανερόν, ἐπειδὴ περ ἔν σημείον οὐ ποιεῖ διαίρεσιν χρόνου, ἄνευ γὰρ » διαίρεσεως χρόνου ποῦς οὐ δοκεῖ γενέσθαι». Καὶ Μιχαὴλ ὁ Ψελλὸς λέγων. «Ὁ δὲ ρυθμὸς οὐ γίνεται ἐξ ἑνὸς χρόνου, ἀλλὰ προσδίδεται ἡ γένεσις αὐτοῦ τοῦ τε προτέρου καὶ τοῦ ὑστέρου». Ἐκ τούτων ὁ εἰς διεκρίνεται ἀπὸ τούτων ἐπιλοῖπους, τούς ὁποίους καὶ ὑποτάσσει καὶ καλεῖται *τόνος ρυθμικός*· ἡ δὲ συλλαβὴ ἐφ' ἧς πίπτει, καλεῖται ὑπὸ τοῦ Κυντιλιανοῦ *ὄξελα*. Ἐὰν συντεθῶσι δύο ἢ περισσότεροι πόδες γεννῶνται τὰ κῶλα· καὶ ἰὰν δύο ἢ πλείονα κῶλα γεννῶνται αἱ περίοδοι· καὶ ἰὰν δύο ἢ περισσότεραι περίοδοι γεννῶνται τὰ συστήματα. Ἐνίοτε ὁμως καὶ μία μεγάλη περίοδος ἀποτελεῖ σύστημα. Ὁ ἀρχαῖος Ἕλληνας εἰς τε τὴν φωνητικὴν καὶ ὀργανικὴν μουσικὴν οὐδέποτε ἐλησμόνει τὸν ρυθμὸν, ὡς λέγει ὁ Κυντιλιανός. «Ρυθμίζεται δ' ἐν μουσικῇ κίνησις σώματος, μελωδία, λέξις. Τούτων δ' » ἕκαστον καὶ καθ' αὐτὸ θεωρεῖται καὶ μετὰ των λοιπῶν *ἰδίᾳ τε μεθ'* » ἑκατέρων καὶ ἀμφοῖν *ἅμα*. Μέλος μὲν γὰρ νοεῖται *καθ' αὐτὸ μὲν τοῖς* » *διαγράμμασι* καὶ *ταῖς ἀτάκτοις μελωδίαις*, μετὰ δὲ ρυθμοῦ μόνον ὡς » *ἐπὶ τῶν κρουσμάτων καὶ κάλων*, μετὰ δὲ λέξεως μόνης *ἐπὶ τῶν καλουμένων κεχυμένων ἁσμάτων.*» (Weib σελ. 32.)

Γνωστὸν δὲ εἶναι ὅτι ἐν τῇ παλαιᾷ μουσικῇ τέχνῃ τρία ἦσαν τὰ ποδικὰ γένη τὸ *δακτυλικόν*, τὸ *ιαμβικόν* καὶ τὸ *παιωρικόν*, ἧτοι ὁ τετράσημος, ὁ τρίσημος καὶ ὁ πεντάσημος, οἱ ὑπὸ τῶν παλαιῶν ρυθμικῶν ἀσύνθετοι λεγόμενοι. Οὗτοι ἀκριβῶς οἱ πόδες ἀπαντῶσι καὶ ἐν τοῖς μέλεσι τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς σὺν τῷ δισήμῳ. Βάσις ὁμως καὶ θεμελίον ὄλων τῶν μελῶν ἀργῶν καὶ συντόμων εἶναι ὁ *τετράσημος*. Ὁ λόγος δὲ διὰ τὸν ὁποῖον ὁ τετράσημος ἐπικρατεῖ εἶναι αἱ μεταξὺ τῶν τονιζομένων συλλαβῶν ἀποστάσεις, αἵτινες συλλαβαὶ λαμβάνονται ὡς πρῶτοι κτύποι τῶν ρυθμικῶν ποδῶν. Αἱ ἀποστάσεις λοιπὸν, Κύριοι, εἰσὶν ἐκεῖναι, αἵτινες δημιουργοῦσι πόδας ρυθμικούς. Ἡ ἡμετέρα μουσικὴ οὔσα ἡ φυσικωτέρα ἔχει καὶ ρυθμὸν τὸν φυσικώτερον, βασιζόμενον ἐπὶ τοῦ τόνου. Ἐτέρα ἀπόδειξις τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ τετρασήμου εἰσὶ καὶ αἱ καταλήξεις τῶν μελῶν, αἵτινες διὰ τετρασήμου ποδὸς περατοῦνται. Μετὰ τὸν τετράσημον ἔπονται ὁ τρίσημος καὶ ὁ δίσσημος, ἐκ τῶν ὁποίων μάλιστα ὁ δίσσημος, πληρῶν τὰ ἐκ τῶν ἀποστάσεων τῶν τόνων *χάσματα*, ἀποτελεῖ τὸν συνεκτικὸν δεσμὸν τετρασήμου πρὸς τετράσημον ἀφ' ἑνὸς καὶ τρίσημον ἐξ ἄλλου καὶ τανάπαλιν, εἴτε μεταξὺ τρισήμου πρὸς τρίσημον ἀφ' ἑνὸς καὶ τετράσημον ἀφ' ἑτέρου καὶ τανάπαλιν. Ἐκ τούτων ἰδοὺ πῶς παράγονται οἱ

ἐπίλοιποι ρυθμοί. Ἐκ τῆς συνενώσεως τρισήμου καὶ δισήμου παράγεται ὁ πεντάσημος, ἐκ τῆς συνενώσεως τετρασήμου καὶ δισήμου παράγεται ὁ ἐξάσημος, ἐκ τῆς συνενώσεως τετρασήμου καὶ τρισήμου ὁ ἐπτάσημος καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν τῇ μελοποιίᾳ ὑπάρχει πλήρης ἄδεια τῆς χασμωδίας, διὰ τοῦτο οὐ μόνον ἐν τῷ εἰρμολογικῷ ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ στιχηραρικῷ καὶ παπαδικῷ αἱ τονιζόμεναι καὶ μὴ συλλαβαὶ ἐκτείνονται εἰς δύο, τρεῖς, τέσσαρας καὶ περισσοτέρους χρόνους. Οὕτω σχηματίζουσι τὰ αὐτὰ καὶ ἐν τῷ εἰρμολογικῷ μέλει μέτρα, δι' ὀλιγωτέρων ὅμως συλλαβῶν, ἢ κάλλιον εἰπεῖν διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῶν συλλαβῶν εἰς περισσοτέρους χρόνους. Ὅθεν ἐν μὲν τῷ εἰρμολογικῷ μέλει αἱ συλλαβαὶ τῶν λέξεων ὑποτάσσουσι τὸ μέλος καὶ δὲν ἀφίνουσι αὐτὸ νὰ ἐπεκταθῆ πολὺ· ἐν τῷ στιχηραρικῷ τὸ μέλος ὑποτάσσει μέχρι τινός τὰς συλλαβάς, καὶ ἐν τῷ παπαδικῷ ὑποτάσσει αὐτὰς καθ' ὀλοκληρίαν. Καὶ εἰς τὰ τρία ὅμως εἶδη τὸ μέλος ὑποτάσσει τὸν ρυθμὸν. Τοῦτέστιν ὁ μελοποιὸς οὐδέποτε δικαιούται νὰ θέσῃ ὡς γνώμονα ρυθμὸν τινα πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ μέλους. Πρῶτον θὰ ἐφεύρῃ τὸ μέλος, τὸ ὅποιον θὰ ἐφαρμόσῃ ἐπὶ τοῦ κειμένου τοῦ τροπαρίου, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν του τοὺς κανόνας τῆς μελοποιίας, τὴν ἔννοιαν, τοὺς τόνους, τὴν μίμησιν κτλ. καὶ εἶτα θὰ ὑπαγάγῃ αὐτὸ εἰς ρυθμὸν, ὅστις σπανιώτατα θὰ ἀποτελεῖται ἐξ ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ εἶδους ρυθμικῶν ποδῶν. Δὲν γνωρίζω δὲ ποῦ στηριζόμενοι οἱ τάναντία φρονούντες ἰσχυρίζονται ὅτι ἵνα μέλος τι ἦ ἔρρυθμον, δεόν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους εἶς καὶ ὁ αὐτὸς ρυθμικὸς ποῦς νὰ ἐπαναλαμβάνηται.

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γινόμενος, καλὸν κρίνω ἵνα καὶ διὰ παραδειγμάτων τινῶν ἔκ τε τοῦ εἰρμολογικοῦ, τοῦ στιχηραρικοῦ καὶ τοῦ παπαδικοῦ μέλους καταδείξω τὴν ρυθμικὴν τῶν μελῶν ἡμῶν ποικιλίαν.

Ἐκ τοῦ εἰρμολογικοῦ ἔστωσαν τὰ ἐξῆς.

ευ τε λα οι υ μνη σω μεν και προ σκυ νη σω μεν

Χρι στον δο ξα ζον τες αυ του την εκ νε κρων α να στα

σιν q ο τι αυ τος ε στι ιν ο θε ος η